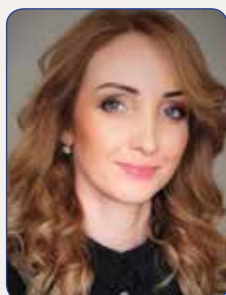

DREPT PENAL ȘI PROCESUAL PENAL

CZU: 343.123

[https://doi.org/10.52277/1857-2405.2021.4\(59\).01](https://doi.org/10.52277/1857-2405.2021.4(59).01)

DREPTUL APĂRĂRII DE A SOLICITA EXPLICAREA ÎNVINUirii (ACUZĂRII) LA FAZA URMĂRIIRII PENALE

Tatiana VÎZDOAGĂ,*doctor în drept,**conferențiar universitar, formator INJ*<https://orcid.org/0000-0002-7783-5247>**Adriana EȘANU,***doctor în drept,**conferențiar universitar, formator INJ*<https://orcid.org/0000-0002-7616-6547>

SUMAR

Potrivit art. 66 alin. (2) pct.1) din Codul de procedură penală, *învinuitul are dreptul să știe pentru ce faptă este învinuit [...]*, adică să fie informat asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa. În cazul în care persoana nu este informată corect cu privire la învinuirea înaintată, aceasta este lipsită de dreptul de a-și asigura posibilitatea pregătirii și exercitării apărării, fiind afectate grav principiile unui proces echitabil, garantat de art. 6 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale. Cu toate că principiul care guvernează realizarea drepturilor de către învinuit în procesul penal garantează valorificarea oricărui mijloc și procedee de apărare, cu excepția

THE RIGHT OF THE DEFENSE TO REQUEST AN EXPLANATION OF THE ACCUSATION DURING THE CRIMINAL INVESTIGATION PHASE

SUMMARY

Pursuant to Article 66 paragraph (2) point 1) of the Code of Criminal Procedure, *the accused has the right to know for what deed he is accused [...]*, i.e. to be informed on the nature and cause of the accusation brought against him. If the person is not properly informed about the accusation, he is deprived of the right to ensure the possibility of preparing and exercising his defense, being seriously affected by the principles of a fair trial, guaranteed by Article 6 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

Although the principle governing the exercise of rights by the accused in criminal proceedings guarantees the use of any means and procedures of defense, except those expressly prohibited by law, some prosecutors are reluctant to defenders' requests to explain the accusation in criminal proceedings, context in which, in most cases, either declares them inadmissible or considers them unfounded. Such an approach does not reconcile the right to a fair trial; or, the clarity of what is set out in the indictment is also linked to the right of the accused to defend himself – as an indispensable element of the protection of the person against arbitrariness.

Therefore, in this study, the authors will come up with pertinent arguments to annihilate the vicious practice of prosecutors to disregard the importance of predictability of the accusation in order to ensure the right to defense, as well as avoiding the conviction of the Republic of Moldova by the European Court for European Convention.

Key-words: *criminal prosecution, indictment, predictability of accusation, right of defense, fair trial.*

celor interzise expres de lege, unii procurori manifestă o reticență față de cererile apărătorilor privind explicarea învinuirii la faza urmăririi penale, context în care, de cele mai dese ori, fie că le declară inadmisibile, fie că le consideră ca fiind neîntemeiate.

O asemenea abordare nu se conciliază cu dreptul la un proces echitabil, or, de claritatea celor expuse în ordonanța de punere sub învinuire este legat și dreptul acuzatului la apărare – ca element indispensabil al protecției persoanei împotriva arbitrarului.

De aceea, în prezentul studiu, autorii vin cu argumente pertinente pentru a anihila practica vicioasă a procurorilor de a desconsidera importanța predictibilității învinuirii în vederea asigurării dreptului la apărare, deopotrivă – evitarea condamnării Republicii Moldova de către Curtea Europeană pentru încălcarea art. 6 § 3 din Convenția Europeană.

Cuvinte-cheie: *acuzare în materie penală, învinuire, predictibilitatea învinuirii, dreptul la apărare, proces echitabil.*

În procesul penal apărarea poate fi efectivă și eficientă doar în măsura în care bănuitul, învinutului și inculpatului îi sunt cunoscute natura și motivele acuzației aduse.

De reținut că *acuzarea* cuprinde: a) descrierea în actele procedurale a acțiunii (inacțiunii) prejudiciabile, incriminate unei persoane concrete; b) activitatea procesuală a organelor și a persoanelor autorizate cu acest drept, în scopul demascării vinovatului de săvârșirea infracțiunii și condamnarea lui [8, p. 9]. Prin urmare, *acuzarea* constituie temeiul procesual pentru folosirea de către învinuit a dreptului său la apărare.

În literatura de specialitate s-a afirmat că apărarea apare odată cu *acuzarea*, ca antipodul și antiteza ei [17, p. 62]. Datorită *acuzării* aduse din timp, inculpatul conștientizează esența și gravitatea acesteia, întreprinde măsurile pe care le consideră necesare pentru dezmințirea *acuzării* pe care o consideră neîntemeiată, pentru asigurarea inviolabilității sale și a apărării drepturilor personale și patrimoniale, de care dispune conform legislației în vigoare.

Consacrat încă în dreptul roman, în care era înscrisă regula că nimeni nu putea fi judecat, nici măcar sclavul, fără a fi apărut, dreptul la apărare, fiind inclus printre drepturile fundamentale ale omului, și-a căpătat valoare de regulă fundamentală a procesului penal, aceasta fiind înscrisă în normele internaționale și naționale.

Astfel, potrivit textului art. 6 § 3 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale [3], orice acuzat are, în special, dreptul:

- a) să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa;
- b) să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale.

În sursele de specialitate [6, p. 86] s-a arătat că termenul de „*acuzare*” întâlnit în textul art. 6 din Convenția Europeană are un sens larg, care cuprinde atât învinuirea penală adusă unei persoane, cât și inculparea acesteia, activități care se efectuează în faza de urmărire penală. Mai mult ca atât, printr-o jurisprudență consacrată, Curtea Europeană a statuat cu valoare de principiu, în special în cauza *Pélissier și Sassi împotriva Franței* [16, § 52] că, în materie penală, o informare precisă și completă cu privire la acuzațiile aduse unui inculpat și, prin urmare, cu privire la încadrarea juridică pe care instanța ar putea să o rețină împotriva acestuia, este o condiție esențială a echității procedurii. Informarea cu privire la natura acuzației trebuie să cuprindă și dacă aceasta privește o complicitate la o faptă consumată sau comiterea unui act de executare la acea faptă. Curtea Europeană a constatat că rechizitoriul parchetului nu viza decât calitatea de autor al infracțiunii care li se incrimina reclamanților, astfel încât niciun element nu le permitea acestora să anticipeze posibilitatea de a fi condamnați pentru complicitate la infracțiunea în cauză.

Nici în fața instanțelor nu s-a pus în niciun moment această problemă, unicul lucru dezbătut fiind posibilitatea de a se reține că reclamanții erau administratori de fapt sau de drept ai societății, problemă de care depindea reținerea calității de coautori ai infracțiunii. Instanța europeană a considerat că, în dreptul francez, calitatea de complice implică alte condiții, astfel încât reclamanților trebuia să li se ofere posibilitatea de a cunoaște această acuzație și de a-și pregăti o apărare specifică în condițiile date. În circumstanțele arătate, întrucât reclamanții nu au beneficiat de această posibilitate, Curtea Europeană a considerat că drepturile lor la apărare au fost violate.

Cu același subtext, în speța *Mattoccia împotriva Italiei* [15, § 59], Curtea Europeană statuează asupra faptului că persoana acuzată penal trebuie să fie informată în cel mai scurt timp și de o manieră detaliată asupra cauzei acuzației. Este adevărat că întinderea acestor informații variază în funcție de împrejurările cauzei, însă acuzatul trebuie să dispună de elemente suficiente pentru a înțelege în întregime acuzația îndreptată împotriva sa. În speță, Curtea a constatat că, la etapele preliminare ale procedurii, autoritățile nu i-au comunicat

reclamantului ansamblul informațiilor de care dispuneau asupra acuzației, reclamantul având acces complet la dosarul cauzei doar din septembrie 1989, deși ancheta începuse trei ani mai devreme. De asemenea, Curtea a constatat că, pe parcursul judecării, versiunea acuzatorilor asupra stării de fapt, anume asupra locului și timpului comiterii infracțiunii, s-a modificat de mai multe ori, fără ca reclamantului să i se fi comunicat acest fapt pentru a-și pregăti o apărare pe măsură.

În dezvoltarea jurisprudenței sale, Curtea Europeană a arătat în cauza *Dallos împotriva Ungariei* [12, § 47] și cauza *Kamasinski împotriva Austriei* [14, § 79] că dreptul de a fi informat cu privire la natura și cauza acuzației trebuie să fie analizat în lumina dreptului acuzatului de a-și pregăti apărarea, iar actul de acuzare joacă un rol hotărâtor în trimiterea în judecată a cauzei penale: de la comunicarea acuzațiilor, persoana învinuită este oficial înștiințată în scris cu privire la baza juridică și factuală a acuzațiilor care i se aduc, se menționează în cauză.

Art. 6 § 3 lit. a) din Convenția Europeană recunoaște acuzatului dreptul de a fi informat nu numai cu privire la „cauza” acuzației, adică faptele materiale de care este învinuit și pe care se bazează acuzația, dar și la „natura” acuzației, adică încadrarea juridică a faptelor în cauză [15, § 59]. Cu toate acestea, informațiile nu trebuie să releve neapărat probele pe care se bazează acuzația [11, § 27-33].

Obligația de informare a acuzatului revine în întregime acuzării și nu poate fi respectată pasiv, prin furnizarea unor informații fără avertizarea apărării [10, § 71; 15, § 65]. Informația trebuie să fie primită efectiv de acuzat, nu este suficientă o prezumție legală de primire.

În cauza *Escoubet împotriva Belgiei*, Curtea Europeană a reafirmat că, la examinarea existenței unei „acuzații în materie penală”, este necesar să se ia în considerare trei criterii: încadrarea juridică a faptei prejudiciabile potrivit legislației naționale, caracterul propriu-zis al măsurii, precum și caracterul și gravitatea „sanțiunii” [13, § 32].

Acuzatul trebuie să fie informat în mod corespunzător și pe deplin cu privire la orice modificare a acuzației, inclusiv modificările care au legătură cu „cauza” acesteia și trebuie să dispună de timpul și înlesnirile necesare pentru a reacționa la aceste modificări și pentru a-și organiza apărarea pe baza oricărei noi informații sau afirmații [15, § 61].

Importanța predictibilității învinuirii este reafirmată și prin Directiva 2012/13/UE din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale [4], care, *inter alia*, prevede:

„(27) *Persoanele acuzate de săvârșirea unei infracțiuni ar trebui să primească toate informațiile referitoare la acuzare, astfel încât să-și poată pregăti apărarea și să se garanteze echitatea procedurilor penale;*

(28) *Informațiile puse la dispoziția persoanelor suspectate sau acuzate cu privire la fapta penală de a cărei comitere sunt suspectate ar trebui să fie furnizate cu promptitudine, cel târziu înainte de primul lor interogatoriu oficial, de către poliție sau de către o altă autoritate competentă, și fără a aduce atingere desfășurării anchetei în curs. Ar trebui furnizată o descriere suficient de detaliată a faptelor, inclusiv, dacă se cunosc, a momentului și locului, referitoare la infracțiunea de a cărei comitere sunt suspectate sau acuzate persoanele, precum și a încadrării juridice posibile a infracțiunii prezumate, având în vedere etapa procedurilor penale în care se furnizează o astfel de descriere, astfel încât să se garanteze caracterul echitabil al procedurilor menționate și să se permită exercitarea efectivă a dreptului la apărare”.*

În plan național, legiuitorul a reglementat conținutul ordonanței de punere sub învinuire, stabilind în art. 281 alin. (2) din Codul de procedură penală [1] că aceasta „trebuie să cuprindă: data și locul întocmirii; de către cine a fost întocmită; numele, prenumele, ziua, luna, anul și locul nașterii persoanei puse sub învinuire, precum și alte date despre persoană care au importanță juridică în cauză; formularea învinuirii cu indicarea datei, locului, mijloacelor și modului de săvârșire a infracțiunii și consecințele ei, caracterului vinei, motivelor și semnelor calificative pentru încadrarea juridică a faptei, circumstanțelor în virtutea cărora infracțiunea nu a fost consumată în cazul pregătirii sau tentativei de infracțiune, mențiunea despre punerea persoanei respective sub învinuire în calitate de învinuit în această cauză conform articolului, alineatului și literei articolului din Codul penal care prevăd răspunderea pentru infracțiunea comisă”. În aceeași ordine de idei, în acord cu alin. (3) art. 281 din Codul de procedură penală, legiuitorul stipulează că „În cazul în care învinuitul este tras la răspundere pentru săvârșirea mai multor infracțiuni care urmează a fi încadrate juridic în baza diferitelor articole, alineate sau litere ale articolului din Codul penal, în ordonanță se arată care anume infracțiuni au fost săvârșite și articolele, alineatele sau literele articolelor care prevăd răspunderea pentru aceste infracțiuni”.

Prin urmare, conținutul învinuirii include circumstanțele reale, imputate la urmărirea penală și examinate în ședința de judecată, datorită cărora acuzatorul ia parte la proces, reprezentând în te-

meiul art. 320 din Codul de procedură penală acuzarea de stat, și pe care destul de des le contestă învinuitul și apărătorul său.

Conținutul acuzării stă la baza sentinței judecătorești și a hotărârilor ulterioare în cauză. În conținut se regăsesc particularitățile fiecărei fapte prejudiciabile luate aparte drept infracțiune concretă, care reflectă semnele obiective și subiective ale infracțiunii, formulate în anumite acte procedurale privind cauza penală. Toate acestea asigură caracterul individual al răspunderii penale a fiecărui învinuit. Totodată, aria faptelor ce constituie componența de infracțiune, reținută în sarcina învinuitului, pe măsura adunării probelor, a verificării și aprecierii lor, poate varia fie spre amplificarea, fie spre reducerea acuzării.

În cazul în care, în cursul procedurilor penale, detaliile acuzării se modifică într-o măsură care să afecteze poziția persoanei acuzate, modificările trebuie să i se comunice obligatoriu persoanei respective atunci când este necesar pentru garantarea caracterului echitabil al procedurilor și la timp, pentru a permite exercitarea efectivă a dreptului la apărare – cerință pe care o deducem din dispoziția art. 283 din Codul de procedură penală. Astfel, în cazul în care procurorul decide asupra amplificării acuzării, apărării trebuie să i se ofere timp pentru pregătirea apărării sale, după o informare completă asupra extinderii acuzației asupra unor noi circumstanțe și/sau asupra încadrării juridice suplimentare reținute în sarcina învinuitului. De aceea, practica unor procurori de a emite o ordonanță de completare a acuzării prin extinderea încadrării juridice la noi fapte prejudiciabile, cu dispunerea imediată a terminării urmăririi penale, după aducerea la cunoștință a acestei ordonanțe, reprezintă o încălcare flagrantă a dreptului la apărare, constituind premisa condamnării Republicii Moldova de către instanța de contencios european în legătură cu violarea art. 6 din Convenția Europeană.

În învinuire sunt inadmisibile ipotezele. Învinuirea trebuie să se întemeieze pe probe incontestabile.

Pentru o elucidare deplină a conținutului învinuirii, prezintă importanță determinarea corectă a structurii ei, întrucât cea din urmă este una din cauzele multor erori în practica judiciară, comise în formularea, înaintarea, modificarea și soluționarea ei judiciară. În legătură cu structura învinuirii, apar dificultăți în determinarea temeiurilor de fapt și de drept a celor incriminate făptuitorului, cu atât mai mult că în majoritatea cazurilor este necesar de a lua în considerație o mulțime de circumstanțe, în scopul unei formulări exacte și verificării detaliate a acuzării.

În sens material-legal, învinuirea cuprinde o serie de elemente logic distinse, caracterizate printr-o integritate relativă și o anumită semnificație autonomă, în structura căreia se disting trei elemente: *fabula, formularea juridică și încadrarea juridică*.

Fabula acuzării include faptele stabilite în cauză, incriminate învinuitului. Ea reprezintă latura de fapt a acuzării, care întotdeauna este strict individuală și niciodată nu se repetă cu exactitate. Fabula acuzării reunește cele constatate într-o cauză, din care se compune infracțiunea cu semnele sale obiective și subiective. De aceea, rezultatul fabulei este formularea juridică, formulare care, la rândul său, generează încadrarea juridică.

La delimitarea fabulei unei sau altei acuzări este necesar a ne conduce de totalitatea semnelor obiective și subiective, stabilite de legea penală, care califică o faptă prejudiciabilă drept infracțiune concretă. Aceste semne contribuie la crearea modelului juridic al celor săvârșite și, în totalitatea lor, constituie cea de-a doua parte componentă a învinuirii – formularea juridică.

Deși semnele de fapt și de drept ale infracțiunii se întrepătrund, între ele există și deosebiri. Aceasta reiese din constatarea că fapta reală și semnificația ei juridică sunt aspecte diferite ale fenomenului. Și formularea juridică a acuzării nu se suprapune pe deplin cu fabula ei. Formularea juridică poate, într-o anumită măsură, să se desprindă de fabulă și să fie interpretată ca una dintre părțile componente ale învinuirii în sens material-legal. Spre deosebire de fabula acuzării, formularea juridică, pentru anumite componente de infracțiune, este aproape întotdeauna unică. În cazuri aparte, formularea juridică poate fi mai largă decât fabula acuzării.

În virtutea principiului preciziei și a integralității calificării infracțiunii, subiecții oficiali sunt îndrituiți cu obligația de a determina și indica cu exactitate articolul (articolele), alineatul (alineatele), litera (literale) din Partea Specială a Codului penal în care se conține norma juridico-penală ce interzice și sancționează comportamentul prejudiciabil concret al făptuitorului. Părțile constitutive ale învinuirii argumentează încadrarea juridică, deoarece ele dezvăluie toate faptele și semnele după care poate fi apreciată temeinicia ei.

În fabulă se conține descrierea unei infracțiuni concrete și este imposibilă găsirea faptelor absolut similare prin fabula lor. Altfel fiind spus, fabula fiecărei infracțiuni este individuală, irepetabilă și concretă. Iar formularea juridică este, în esență, descrierea componenței de infracțiune, care se conține în Partea specială a Codului penal, unde

sunt indicate doar trăsăturile cele mai generale, tipice, semnele caracteristice infracțiunii date, care permit delimitarea ei de alte fapte prejudiciabile. Legiuitorul nu ar putea prevedea și descrie toate cazurile eventuale. Bunăoară, pentru componența de infracțiune prevăzută la art. 324 Cod penal – Coruperea pasivă [2], nu are importanță când, de către cine concret și ce remunerație ilicită a fost pretinsă, acceptată, primită sau extorcată; or, tocmai aceasta trebuie să includă fabula. În felul acesta, fabula și formularea juridică sunt două elemente independente ale acușării.

Dacă am considera că formularea juridică este reflectată în încadrarea juridică, acest lucru tot n-ar fi tocmai corect, deoarece încadrarea juridică presupune doar indicarea la modul concret a articolului (articolelor), alineatului (alineatelor), literei (literelor) din Partea Specială a Codului penal, conform căruia este încadrată fapta, iar unele dispoziții conțin descrierea câtorva forme în care se poate manifesta săvârșirea faptei prejudiciabile, calificăte potrivit articolului dat. Spre exemplu, coruperea pasivă este posibilă în următoarele forme de exprimare a laturii obiective (alternative): pretinderea, acceptarea, primirea, precum și extorcarea remunerației ilicite. Deși acestea sunt încadrate conform unui singur articol al Codului penal – art. 324, toate aceste acțiuni prejudiciabile alternative sunt diferite prin conținutul lor.

Considerăm că ne-reflectarea manifestărilor concrete ale faptei prejudiciabile și indicarea doar a încadrării juridice este o eroare și, în plus, acest lucru va încălca, în mare măsură, dreptul învinutului (inculpatului) la apărare prin necunoașterea acușărilor aduse. Și dimpotrivă, transcrierea tuturor formelor de exprimare a laturii obiective a componenței infracțiunii în învinuire, fără ca acestea să se regăsească în fabulă, este o sfidare a principiului calificării cu precizie a faptei și chiar o emanație a supraevaluării sarcinii vinovăției, deci un abuz deliberat.

Astfel, într-o cauză penală concretă instrumentată de către Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale (cauza penală nr. 2021920013), procurorul a reținut în sarcina învinutului mai multe modalități de exprimare a laturii obiective a coruperii pasive – pretindere, acceptare, primire și extorcare de bunuri ce nu i se cuvin. În replică, apărarea a relevat că, în cazul **pretinderii, inițiativa aparține în exclusivitate coruptului**, adică persoanei publice, respectiv persoanei cu funcție de demnitate publică, fapt reținut în pct. 3.1 din Hotărârea Plenului CSJ a RM „Cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile

de corupție”, nr. 11 din 22.12.2014, cu modificări operate prin Hotărârea Plenului CSJ a RM nr. 8 din 15.05.2017 [5], iar **acceptarea** presupune consimțirea sau aprobarea expresă sau tacită de către corupt a obiectului remunerației ilicite etalat de către coruptor. În ipoteza acceptării, inițiativa aparține în exclusivitate coruptorului. Astfel, acceptarea presupune realizarea unor acțiuni cu caracter bilateral, corelativ. Sub aspect cronologic, acceptarea întotdeauna urmează unei acțiuni săvârșite din partea coruptorului (pct. 3.2 din Hotărârea Plenului CSJ a RM nr. 11/2014). Din aceste rațiuni, este superfluă și iluzorie acușarea procurorului cum că, la caz, se atestă incidența ambelor forme de exprimare a laturii obiective a coruperii pasive (**forme care se exclud reciproc**), cu atât mai mult cu cât coruperea pasivă cu extorcarea de bunuri (la fel reținută în sarcina învinutului) decade, în condițiile în care persoana este acușată că a **acceptat bunuri ce nu i se cuvin. Or, în cazul extorcării, inițiativa aparține în exclusivitate coruptului, ceea ce exclude a priori acceptarea de bunuri ce nu i se cuvin**.

După această digresiune, revenind la problema predictibilității învinuirii, relevăm că în sarcina apărătorului intră obligația de a atenționa învinutul despre posibilitatea legală de a solicita explicarea învinuirii. Avocaților le sunt cunoscute formulările de genul „*acționând împreună cu persoane neidentificate*”, „*acționând în interesul unei terțe persoane, care la moment nu este stabilită*”, „*cauzând daune în proporții deosebit de mari*”, fără a se specifica cui au fost cauzate daune și care este cuantumul concret care acreditează teza acușării că, la caz, suntem în prezența daunelor în proporții deosebit de mari. Nu mai puțin rare sunt acușările atunci când întregul grup de persoane acușate de comiterea unei infracțiuni este învinuit de aceleași fapte, de exemplu: X., Y. și Z., având o rangă de metal, au pătruns în locuința victimei, au legat-o, au luat cheile de la garaj de unde au sustras automobilul.

În asemenea cazuri învinutul are dreptul să declare că nu înțelege cum au fost exprimate acțiunile sale și să știe ce înseamnă încadrarea juridică prin astfel de formulări.

Într-o speță, prin ordonanța de punere sub învinuire din 29 aprilie 2021, C. a fost pus sub învinuire referitor la faptul că „*la data de 23 aprilie 2021, aproximativ în jurul orei 22 și 15 min., C., utilizând automobilul personal de model XXX de culoare neagră cu n/î XXX, acționând cu premeditare, având intenția de a comite omorul cet. H., s-a deplasat pe str. X., 2/8, mun. Chișinău. Unde, urmare a discuțiilor purtate cu victima H., a fost convinsă să*

urce în automobilul Mercedes XXX de culoare neagră cu nr/î XXX, cu care ulterior s-a deplasat în direcția de ieșire pe traseul Stăuceni-Chișinău. După care, stopând automobilul într-o zonă îndepărtată de la traseul Stăuceni-Chișinău, având scopul lipirii ilicite și intenționate de viață a persoanei, dându-și seama de caracterul prejudiciabil al acțiunilor sale, prevăzând urmările lor prejudiciabile și dorind în mod conștient survenirea acestor urmări, pe motiv de reglare de conturi, ca urmare a unui conflict inițiat pe marginea unor datorii, a săvârșit omorul cet. H., după care, în vederea ascunderii urmelor infracțiunii, a tăinuit mijloacele de săvârșire a omorului, nimicind probele”.

Potrivit actului procedural sus-menționat, acuzarea pretindea că „prin acțiunile sale intenționate, C. a comis infracțiunea prevăzută la art. 145 alin.(2) lit. a), lit. b), lit. i) din Codul penal, adică omorul intenționat cu premeditare, săvârșit din interes material, de două sau mai multe persoane”.

Făcând o analiză a ordonanței de punere sub învinuire din 29 aprilie 2021, apărarea a remarcat neconformitatea actului procedural cu prevederile art. 281 alin. (2) din Codul de procedură penală; or, ordonanța nu conține elementele inerente unei acuzații în materie penală ce necesitau a fi elucidate prin actul procedural de referință (în pofida faptului că legea obligă procurorul în acest sens – „Ordonanța de punere sub învinuire trebuie să cuprindă: [...] formularea învinuirii cu indicarea datei, locului, mijloacelor și modului de săvârșire a infracțiunii și consecințele ei, caracterului vinei, motivelor și semnelor calificative pentru încadrarea juridică a faptei”).

Astfel, în cadrul cauzei penale, apărătorul a depus o cerere de explicare a învinuirii, relevând, printre altele, că nu sunt clare motivele pentru care procurorul a reținut agravanta „de două sau mai multe persoane” prevăzută la art. 145 alin. (2) lit. i) din Codul penal, în condițiile în care în ordonanța de punere sub învinuire emisă nu se indică coautorul sau o altă persoană care ar fi fost implicată nemijlocit în executarea laturii obiective a omorului intenționat, însă care nu îndeplinește semnele subiectului infracțiunii.

La fel, nu este clară poziția acuzării de a reține la încadrare agravanta „cu premeditare” (art.145 alin. (2) lit. a) din Codul penal). Întrucât în ordonanța de punere sub învinuire nu este reflectat momentul luării hotărârii de către învinuitul C. de a săvârși pretinsul omor al pretinsei victime H. (care trebuie să se înscrie într-un context ce presupune eminamente un decalaj de timp suficient până a trece la realizarea propriu-zisă a intenției sale, în interiorul căruia făptuitorul în mod obligatoriu tre-

buie să comită acte preparatorii), invocarea la calificare a lit. a) alin.(2) art. 145 Cod penal este lipsită de logică și conținut.

Însă, cel mai grav este că emitentul ordonanței de punere sub învinuire din 29 aprilie 2021, nu a relevat semnele obiective ale omorului intenționat. Astfel, nu putem face abstracție că omorul intenționat este o infracțiune cu componentă materială, ceea ce presupune că, pe lângă fapta prejudiciabilă, este necesar obligatoriu stabilirea unei urmări prejudiciabile, manifestate prin deces sub formă de moarte cerebrală, constată în modul prevăzut de lege potrivit art. 97 pct. 1) din Codul de procedură penală: În procesul penal se constată, prin anumite mijloace de probă, următoarele circumstanțe: cauza decesului – prin raportul expertizei medico-legale, dar și legătura de cauzalitate din fapta prejudiciabilă, și urmarea prejudiciabilă.

La fel, apărătorul a atras atenția că obiectul material al infracțiunii de omor intenționat reprezintă corpul victimei, care însă nu este redat în actul de învinuire că a fost găsit. De aceea, rezumarea procurorului doar la ipoteza că învinuitul „a săvârșit omorul cet. H., după care, în vederea ascunderii urmelor infracțiunii, a tăinuit mijloacele de săvârșire a omorului, nimicind probele” nu satisface exigențele dreptului la apărare desprinse din prevederile art. 6 din Convenția Europeană, întrucât procurorul nu a indicat următoarele aspecte decisive care se înscriu în standardul „dincolo de orice îndoială rezonabilă”. În ce constă concret acțiunea prejudiciabilă: în acțiune fizico-mecanică, chimică, psihică etc.?; care este cauza survenirii decesului?; care sunt instrumentele și/sau mijloacele comiterii omorului?; care este procedeele de operare a lipirii de viață a pretinsei victimei H.?; când, concret, a survenit presupusul deces al pretinsei victime H.?; în ce a constat, concret, presupusa ascundere a urmelor infracționale, tăinuirea mijloacelor de săvârșire a omorului, precum și nimicirea probelor? etc.

Din păcate, asemenea ordonanțe de punere sub învinuire, marcate de superficialitate, caracter vag și abstract, se întâlnesc tot mai des în practica de urmărire penală, ceea ce determină apărarea să apeleze la mijloace legale prin care să i se explice învinuirea adusă. Or, potrivit art. 66 alin. (1) din Codul de procedură penală, învinuitul are dreptul la apărare. Organul de urmărire penală îi asigură învinuitului posibilitatea de a-și exercita dreptul la apărare prin toate mijloacele și metodele neinterzise de lege.

La fel, nu putem face abstracție nici de prevederile art. 10 alin (4) din Codul de procedură pena-

lă, care prevede: *orice persoană este în drept să-și apere prin orice mijloc neinterzis de lege drepturile, libertățile și demnitatea umană, lezate sau limitate nelegitim în cursul procesului penal*. Astfel, principiul care guvernează realizarea drepturilor de către învinuit în procesul penal permite realizarea oricăror mijloace și procedee de apărare cu excepția celor interzise expres de lege. În acest sens, apărarea este îndrituită cu dreptul de a primi răspunsuri exhaustive la întrebările formulate în legătură cu caracterul neclar al esenței învinuirii, întrucât **nicio prevedere procesual-penală nu-l decade pe apărător sau învinuit de dreptul de a înainta cereri de explicare a învinuirii la etapa urmăririi penale și de a obține precizări referitoare la circumstanțe factice și juridice neclare apărării**, care stau la baza învinuirii.

La fel, potrivit art. 66 alin. (2) pct.1) din Codul de procedură penală, învinuitul are dreptul să știe *pentru ce faptă este învinuit [...]*, adică să fie informat asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa. În cazul în care persoana nu este informată corect cu privire la învinuirea înaintată, **aceasta este lipsită de dreptul de a-și asigura posibilitatea pregătirii și exercitării apărării, fiind afectate grav principiile unui proces echitabil, garantat de art. 6 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale**.

Recunoscând unanim importanța predictibilității învinuirii în vederea asigurării dreptului la apărare, în *cauza Blok contra Ungariei* [9, § 20], instanța de contencios european a statuat că art. 6 § 3 lit. a) din Convenția Europeană garantează nu doar dreptul acuzatului de a fi informat asupra acuzației ce i se aduce, adică faptelor condamnabile penal de săvârșirea cărora el este bănuit și asupra cărora se fundamentează acuzația, dar și dreptul acuzatului de a fi informat despre calificarea juridică a acestor fapte, informația urmând a fi detaliată.

La fel, în *cauza Adrian Constantin împotriva României* [7, § 18-19], Curtea a reținut că: echitatea unei proceduri se apreciază în raport cu ansamblul acesteia. Dispozițiile art. 6 § 3 exprimă necesitatea acordării unei atenții deosebite notificării „acuzației” aduse persoanei în cauză. Art. 6 § 3 lit. a) îi recunoaște acuzatului dreptul de a fi informat nu doar cu privire la cauza acuzației, adică la **faptele materiale de care este acuzat și pe care se bazează acuzația**, dar și încadrarea juridică a faptelor, și aceasta în mod detaliat. În materie penală, o informare precisă și completă cu privire la acuzațiile aduse unui acuzat, și, deci, cu privire la încadrarea juridică pe care instanța o poate reține împotriva sa, este o condiție esențială a echității

procedurii. În sfârșit, există o legătură între lit. a) și b) de la art. 6 § 3 din Convenție, iar dreptul de a fi informat cu privire la natura și cauza acuzației trebuie analizat în lumina dreptului acuzatului de a-și pregăti apărarea.

Prin urmare, de claritatea celor expuse în ordonanța de punere sub învinuire este legat și dreptul învinuitului la apărare – ca element indispensabil al protecției persoanei împotriva arbitrariului. Astfel, apărarea trebuie să vină cu un răspuns la o învinuire clar formulată și înțeleasă de cel pe care îl vizează.

Reieșind din totalitatea argumentelor sustenabile ce au făcut obiectul polemicii științifice în prezentul studiu, considerăm că în scopul apărării eficiente a învinuitului, apărătorul este în drept să formuleze o cerere în temeiul art.6 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, art. 10, art. 66, art. 68, art. 244, art. 245 Cod de procedură penală, având speranța legitimă de a primi o explicare competentă și profesională a învinuirii aduse oricărui acuzat, atunci când învinuirea nu îi este neinteligibilă, solicitându-se răspunsuri calificate la întrebări concrete.

Cu toate că principiul care guvernează realizarea drepturilor de către învinuit în procesul penal garantează valorificarea oricăror mijloace și procedee de apărare, cu excepția celor interzise expres de lege, unii procurori manifestă o reticență față de cererile apărătorilor privind explicarea învinuirii la faza urmăririi penale. Astfel, urmare a uzării de metoda observării, putem susține că, la moment, în Procuratură s-au conturat următoarele orientări de soluționare a cererilor de explicare a învinuirii, și anume:

- 1) de admitere a cererii și explicarea învinuirii prin emiterea unei ordonanțe motivate (cauza penală nr. 20155970346);
- 2) de respingere a cererii de explicare a învinuirii, ca fiind inadmisibilă, din considerentul că asemenea procedură nu este prevăzută la faza de urmărire penală (cauza penală nr. 2014978151);
- 3) de respingere a cererii de explicare a învinuirii, ca fiind nefondată (cauza penală nr. 2021030560);
- 4) de stabilire a comportamentului abuziv al părții apărării și de respingere a cererii prin care s-a solicitat clarificarea prin ordonanță a unor întrebări pe marginea ordonanței de punere sub învinuire (cauza penală nr. 2021920013).

Și mai grav este faptul că unii procurori neglijează cu vehemență respectivele cereri, lăsându-le fără examinare (cauza penală nr. 2021960115),

deși art. 246 alin. (1), în combinație cu art. 247 alin. (2) din Codul de procedură penală, impune în sarcina procurorului soluționarea cererii prin emiterea unei ordonanțe motivate în termenul imperativ de până la 15 zile de la data primirii cererii.

Nu tocmai caracterul neunitar al soluționării cererilor de explicare a învinuirii deranjează, ci tertipurile la care apelează unii procurori pentru a evita clarificarea unor aspecte de maximă importanță pentru apărare, dar și pentru interesele justiției. Or, de claritatea ordonanței de punere sub învinuire depinde și stabilirea adevărului în cauza penală, adevăr care poate fi stabilit prin intermediul unei acuzații clare și a unei apărări eficiente, întru realizarea scopului procesului penal: *nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată* (art. 1 alin. (2) din Codul de procedură penală).

De aceea, pentru a evita riscurile de condamnare a Republicii Moldova de către Curtea Europeană pentru încălcarea art. 6 § 3 din Convenția Europeană, la nivelul Procuraturii Generale se impune să fie elaborată și implementată o politică unitară, orientată spre protecția învinuitului împotriva arbitrariului, care să readucă procurorii în albia legalității, prin acordarea unei atenții deosebite formulării și notificării „acuzației” aduse persoanei învinuite de comiterea unei infracțiuni, iar în cazul în care învinuitul declară că nu îi este clară acuzația adusă, declarația fiind susținută de argumente pertinente, să vină în cel mai scurt timp posibil cu o ordonanță motivată prin care ar răspunde tuturor întrebărilor și neclarităților incluse în cererile de explicare a învinuirii.

Referințe bibliografice:

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Nr.122-XV din 14 martie 2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.104-110. În vigoare din 12 iunie 2003.
2. Codul penal al Republicii Moldova. Nr.985-XV din 18 aprilie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129. În vigoare din 12 iunie 2003.
3. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950, ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr.1298 din 24.07.1997. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr.54-55/502.
4. Directiva 2012/13/UE din 22 mai 2012 privind dreptul la informare cu privire la acuzare. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0013&from=EN> (vizitat la 05.11.2021).
5. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție”, nr.11 din 22.12.2014, cu modificări operate prin Hotărârea Plenului CSJ a RM nr. 8 din 15.05.2017 http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=195 (vizitat la 12.11.2021).
6. Neagu I., Damaschin M. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. București: Universul Juridic, 2014. 750 p.
7. Speța *Adrian Constantin c. României*, hotărârea din 12 aprilie 2011, definitivă din 12 iulie 2011. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123828> (vizitat la 25.10.2021).
8. Vizdoagă T. *Exercitarea acuzării în instanța de fond: probleme și perspective*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2002. 159 p.
9. *Case of Block v. Hungary*, ECHR, 25 January 2011. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-103043> (vizitat la 15.11.2021).
10. *Case of Chichlian and Ekindjian v. France*. ECHR, 29 November 1989. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57613> (vizitat la 25.10.2021).
11. *Case of Colozza and Rubinat v. Italy*, ECHR, 12 February 1985. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-100633> (vizitat la 25.10.2021).
12. *Case of Dallos v. Hungary*, ECHR, 1 March 2001. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-59264> (vizitat la 11.11.2021).
13. *Case of Escoubet v. Belgium*, ECHR, 28 October 1999. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58336> (vizitat la 25.10.2021).
14. *Case of Kamasinski v. Austria*, ECHR, 19 December 1989. <http://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-57614> (vizitat la 25.10.2021).
15. *Case of Mattoccia v. Italia*, ECHR, 25 July 2000. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58764> (vizitat la 13.11.2021).
16. *Case of Pélissier and Sassi v. France*. ECHR, 25 March 1999. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58226> (vizitat la 25.10.2021).
17. Адаменко В. Д. *Сущность и предмет защиты обвиняемого*. Томск: Изд-во Том. ун-та, 1983. 158 с.

